

preti s § 53. drž. šol. zakona! Nemara mu je še celo všeč, da se je s prikrajšanjem počitnic zrahljala že tako rabla vez med šolo in med domom ter se nasprotstvo zadnjega, kjer je bilo, do prve še poostrilo, mesto da bi si ga prizadevali nblažiti ter v domu zbuditi zanimanje do šole, v njem utrditi vero, da ima največ koristi pričakovati od šole, ki jo mora podpirati tudi domača vzgoja, če hočemo, da bo uspeh šolskega pouka popolen in da ne ostane po uradni sodbi kranjsko šolstvo na predzadnji stopnji.

Toda o tem o drugi priliki!

Končno mi je treba samo še konstatovati, da je skrbel „Narodov“ pisec — seveda nehote! — tudi za dobro voljo svojih čitateljev iz učiteljskih krogov. Ljubljanskemu učitelstvu namreč priporoča, naj si ustanovi svoj list, ki bi se zavzemal za povzdigo šolstva. Najbrže ne ve temeljiti ta poznavalec naših razmer, da imamo itak že tak list, ki čuje na ime „Popotnik“ in ki izhaja že štirindvajseto leto! To nam je dokaz, da je naš moč s praktično mislijo sam v Judeji in da ga navdaja vrhutega še otročje naziranje, da se ustanavljajo, pišejo in vzdržujejo listi tako, kakor se krpajo imenovani članki — otroci svojega očeta!

Tako torej stoji z našim in našega člankarja „Avgijevim hlevom!“ Gotovo je, da ga on ne izčisti. Kdor zbujala med učitelstvom gnjev in zlovoljo, ga ne priklepa nase, in v namišljenem blatu bo omahuil sam ter našel posteljo, kakršno si je postlal. Naša misel je: S pametnim ravnanjem se odstranjajo napake, s celokupnim prizadevanjem se izboljšujejo velike zasnove, absolutizem ne velja med stanom, ki ga ščiti zakon ustavne države, ki mu je zajamčena svoboda tiska in besede! Najprej pa učitelstvu, kar mu gre, potem bo z vsemi silami samo zato, za kar bi edino moralo biti. Potem se dvigne naše šolstvo do najuglednejše višine. In tudi mi!

Engelbert Gangl.

Šolske stavbe na Kranjskem.

Že v št. 20. „Učit. Tovarša“ smo rekli, da se delajo pri nas na Kranjskem načrti za šolske stavbe kaj površno. Dokazali smo to svojo trditev na načrtu za novo trirazrednico, ki naj bi se zgradila v Sostrem. Danes pa hočemo svoje dokaze razširiti z opisom drugih šol po Kranjskem, in sicer se bomo držali sedaj zgolj le na učiteljska stanovanja, ki so s prav malimi izjemami pod vso kritiko.

§ 33. zakona za uravnavo pravnih razmer učiteljstva na javnih ljudskih šolah vojvodine Kranjske z dne 29. aprila 1873 l. se glasi doslovno: Vsak šolski voditelj ima pravico do stanovanja, obstoječega iz najmanj dveh sob in potrebnih stranskih prostorov. . . Torej zakon veleval, da mora dobiti vsak voditelj šole najmanj dve sobi; in kako je v resnici? — Stanovanje obstoji navadno iz ene sobe in luknje. Pri nas torej gg. inženjerji ne poznajo razločka med sobo in kabinetom, dasi so še v dijaških letih imeli priliko, gledati sobe in stanovanja po kabinetih. Vsaka soba, da je vredna tega imena, mora imeti vsaj dvoje oken ali pa eno dvojno okno, zato pa mora biti tudi njeno razmerje glede širine in dolžine najmanj 4:5 m, kabineti pa imajo navadno le eno okno, zato pa je tudi razmerje prilično 3:5 ali celo 3:4, manjših kabinetov za stanovanje, razen

poselskih sob, pa že skoro ni najti pri novejših poslopih. Pri učiteljskih stanovanjih, zlasti po enorazrednicah in dvo-razrednicah, pa dobimo sobe, ki imajo po 20m² do 23m² in luknje po 6m² do kvečjemu po 9m². Te male luknje pa imajo potem navadno še dvoje vrat in čestokrat tudi veliko kmetiško peč. Kaj naj postavi potem učitelj, zlasti žoni, ki ima družino, v tako luknjo? Nič drugega kakor kvečjemu kako omaro in mizico, posteljnaka ne spravi več noter, ker potem ne mora odpirati obojih vrat. Prav take luknje so pa tudi kuhinje. In kje naj spi potem dekla? Ali mora res poročiti vsak učitelj kravjo deklo, ki mu bo potem opravljala tudi posejska dela? No, mi te prav radi prepuščamo vsem onim faktorjem, ki imajo in so imeli pri takih stavbah merodajen glas. Toliko glede velikosti učiteljskih stanovanj. Glede razdelitve notranjih prostorov pa navedemo tu par zgledov.

V Kokri na Gorenjskem delajo sedaj novo šol. poslopjo za enorazrednico. Ta šola ima sledeče prostore: Na južni strani je pisarnica, šolska soba in jedilna shramba, na severni strani pa učiteljevo stanovanje (ena soba, en kabinet z dvema vratama ter kuhinjo) in dvoje stranišč. Veža pa gre po sredi in loči južni trakt od severnega. Pri tej stavbi moramo hvalno omeniti voditeljevo pisarnico. To sicer ni ravno velika, vendar pa je tu, in vsak učitelj bo hvaležen inženjerju, da mu je napravil, zakaj porabil jo bo vendar tudi lahko za del stanovanja. Čestokrat se pripeti, da dobi učitelj obiske, saj imajo tudi učitelji sorodnike in prijatelje, ki jih tuptam obiščejo — in pisarnica ne bo na tem prav nič izgubila, če stoji notri posteljnjak in prenoči učitelj svoje drage, ki bi sicer ne mogli v vsi vasi dobiti prenočišča. Ta ideja dotičnega inženjerja je torej res hvale in posnemanja vredna in želeli bi bilo, da bi se taka pisarnica napravila povsod. In če bi jo uporabljal učitelj zgolj le za pisarnico, je prav umestno, zakaj nihče ne more zahtevati, da bi uradoval učitelj v svojem, že itak premajhnem stanovanju, ali pa v zadehli šolski sobi, kjer je bilo ves dan po 50 ali še mnogo več šolskih otrok in bi pobiral, zlasti v počitnicah, bolhe, ki jih je na vsaki šoli ob tem času, četudi se pridno snaži, brezštevilo.

Kar se pa tiče lege stanovanja in šolske sobe ter stranišč, je pa g. inženir vendarle napravil precejšnjo napako. Stanovanji je postavil na severno stran, kamor ne pride nikdar solnce, na južno stran pa šolsko sobo, kjer bo delalo solnce vedno sitnosti. Če se zagrnejo okna, je v šolski sobi pretemno, če se ne zagrnejo, pa sije solnce na klbpi, in otroci si kvarijo oči v obeh slučajih. Prav tako neumestno je to, da je postavil poleg kuhinje stranišča, njim nasproti pa jedilno shrambo, namesto obratno.

Poleg kuhinje naj bi bil postavil jedilno shrambo in jo zvezal s kuhinjo, to bi bilo praktično, ker bi bile vse potrebne reči za kuho takoj pri rokah, dočim se mora sedaj ponje letati iz kuhinje skozi vežo v jedilno shrambo. V kuhinji bo imel smrad iz stranišč, kadar bo odprl kuhinjsko okno, ali celo vedno, če ne bo imel zamašene luknje pri li-jaku, ki je izpeljan iz kuhinje v stranišče. To so torej nedostatki, ki kažejo precejšnjo lahkomišelnost pri risanju načrtov. Vrta nima ta šola nič. Od kmetov pa tudi ne bo mogel kupovati potrebne zelenjave, ker jo še sami zase nimajo. Moral je bo torej dobivati od daleč za drag denar.

Tudi Bukovica pri Škofji Loki dobi novo enorazrednico. Na vzhodni strani je šolska soba in kabinet za učila (2.3 m dolg, 1.5 m širok), kabinet za deklo in stranišče, na zahodni strani pa voditeljevo stanovanje, obstoječe iz 4.5 m

široke in prilično 5 m dolge sobe, ki ima dvojne vrat, in kabinet (prilično 3,3 m in 2,7 m), ki ima tudi dvojne vrat, prav tolike kuhinje in majhne jedilne shrambe.

Kabineta za učila ni moči tu za nič drugega uporabiti kakor le, za kar je namenjen, vendar pa ima pri stanovanju tudi kabinet za deklo, četudi brez peči.

Glede velikosti stanovanja, oziroma sob je isto kakor pri drugih šolah. Drvarnice šola nima. V ta namen je namenjena klet, ki pa zaradi vlažnega sveta in prenizko ležečih okenj, skozi katere se bo vedno cedila deževnica iz sosedove njive, ni na mestu in zlasti za to ne, ker potem ne ostane učitelju toliko prostora v nji, da bi si mogel spraviti mernik krompirja. Ko so kupovali svet, ki ga je prodal dotični posestnik prav le zaradi šole, niso prav nič mislili na drvarnice, zato so potem v njih nadomestilo odločili učiteljevo klet, in tudi malega vrta bi ne bilo, ko bi šlo po volji dotičnega nadinženirja, ki ni imel drugega v mislih, nego edino le prostor za šolsko poslopje. Kar je najlepšega pri tej šoli, so pa križi nad okni. Ti obstoje iz treh vertikalnih in dveh horizontalnih železnih šibic ter tvorijo tolike odprtice, da more vsakdo skozi nje. Celo zidarji so se norčevali iz njih in so najmočnejši lazili skozi nje. Čemu so jih torej napravili, saj nimajo niti tolike vrednosti kakor strašila v prosu za vrabce.

Torej je razvidno že iz teh dveh zgledov, da mora biti pri vsaki šoli kaj pokvarjenega in si skoro šole brez nedostatkov niti misliti ne moremo, ker je le malo takih mož, ki bi se pri izdelovanju načrtov malo bolj pobrigali in delali bolj premišljeno. Še malomarneje in svojevoljneje so pa postopali inženjerji pri zgradbah šolskih poslopij po Gorenjskem in tudi Dolenjskem v prejšnjih letih. Takrat pa ni imel nihče drugi besede ko inženir sam in kar je ta ukazal, to se je moralo zgoditi, četudi je bila največja prismodarija.

Tako je n. pr. v Sorici na Gorenjskem. Tam so kmetje v živo skalo izsekali prostor za učiteljevo klet, a prišel je dotični inženir in ukazal, da se ta prostor takoj zasuje. Ker pa je bilo šolsko poslopje gotovo, so morali zunaj tega napraviti šolsko klet, ki je tako majhna, da se človek v nji komaj obrne. Dotični inženir je bil sila trmoglav. Za učitelja ni hotel na noben način napraviti stranišča poleg stanovanja v pritličju, ampak baje zahteval, da naj uporablja kar stranišče za učence; in le s težkim trdom so ga pregovorili, da mu je napravil potem vendarle stranišče, a ne poleg stanovanja v pritličju, marveč na počivališču (podestu) poleg stranišča za učence; torej mora hoditi učitelj na stranišče pol nadstropja gor, učenci pa pol nadstropja dol. Sploh je pa še to največji nedostatek, da se nahajajo stranišča na podestu.

V Zasipu pri Bledu je hotel zopet napraviti inženir na fasadi ob cesti slepa okna, a ondodni kmetje so bili bolj pametni in so rekli, naj se načrt okrog obrne, in tako so tudi storili, in slepa okna so sedaj zadej in ne ob cesti. Takih in enakih bedarij se je napravilo precej, pa pustimo jih za sedaj ter si oglejmo še druge šole, ki jih je risal prav ta inženir, in sicer n. pr. dvorazrednico v Šmartnem pod Šmarno goro. Preden se je tu zidalo novo dvorazrednico, se je reklo, naj se napravi učiteljevo stanovanje zgoraj, šolske sobe pa spodaj, toda trdovratno ne, njegova volja je bila, zidati po starem kopitu: stanovanja spodaj, učne sobe pa zgoraj. Sicer pa bomo o tem izpregovorili pri šoli na Primskovem. Oglejmo si sedaj le učiteljevo stanovanje. Prva večja soba ima tri ali celo štiri okna in dvojne vrat,

mali kabinet, ki naj bi bil po mnenju tega gospoda prav primeren za spalnico, ker se da, v slučaju kake bolezni hitro prezračiti. Meri pičlih 9 m² in vanj sega velikanska kmetiška peč. Kako in kam naj postavi sedaj učitelj svojo posteljo, to je njegova reč. In res mora služiti ta luknja učitelju za spalnico, ker ne more v večji sobi zaradi vrat, peči in okenj nikamor postaviti posteljnjaka. Edino to je dobro, da nima sedanji nadučitelj otrok; če pride pa na njegovo mesto kak učitelj z otroki, bo v največji zadregi zaradi prostora. In tako so zidane šole baje tudi v Mošnjah, Breznici, Vodicah in Tomišlju.

(Konec.)

Le v zdravem telesu biva zdrava duša.

„Zakaj si se oklenil v zakonski stan?“ poreče kdo, „samec bi ostal, pa bi lahko živel srečno in zadovoljno!“ Za sameca učitelja ali učiteljico je dovolj velika plača, ker si poročen, potrpi in molči, saj si sam kriv svoje nesreče!“ Lepa je ta! Tako govorijo navadno naši neprijatelji, ki so nam nevoščljivi za ta borni košček kruha in nam ne privoščijo boljših gmotnih razmer. — „Kdor živi sam, naj tudi umrje sam!“ poje nekje pesnik. Samemu biti na svetu, zlasti na kmetih, je težko. Kje naj učitelj dobi hrano po samotah? Kdo naj mu kuha, pere, streže, zlasti v bolezni? Kuharico drago plačevati je ravno tako težko, pa to tudi ni ugledno pri ljudstvu, ker kmalu bi si kdo mislil kaj slabega o takem samcu s kuharico. Kuharico naj imajo tisti, ki jo morajo imeti in jo tudi lahko plačajo. Dobro so nam znani tudi učitelji s kuharico in brez nje, v gmotnem oziru pa niso prav nič na boljšem od poročenih. Dolg čas jim je biti vedno doma, navadijo se družine; v družino hoditi pa z učiteljsko plačo pomeni toliko, kakor zapraviti ves denar. Učitelji samci so navadno huje zadolženi od poročenih. Družina in zabava je nekaj jako dragega za naš stan in naše okoliščine. Kdor se temu vda, je izgubljen. Poznamo več samecev učiteljev, ki zgledno živijo, so jako varčni in zgledni gospodarji, pa vendar nimajo nič, zabijejo vse v knjige, čedno in moderno obleko in o počitnicah si privoščijo nekoliko potovanja in takrat zabijejo ves preostanek. Samci, ljubeči družino, pa so največji siromaki izmed nas vseh. Ti večkrat zaradi ponočevanja kuhajo v šoli drug dan mačka, s čmernim obrazom imajo malo veselja do resnega dela. Zakonski stan je za nas najprikladnejši. Saj piše Rousseau v svojem Emilu: žena je dar božji z vsemi drugimi čutili od moških, stvarjena je za dom, ognjišče in odgojo otrok. Ona zna z vdano ljubeznijo do svojega moža na zvit način dobiti nadvlado nad njim. Privadi ga ljubiti polagoma dom, samoto in družino. Več kakor živina bi moral biti oni mož, ki bi se ne vdal milovabečim čuvstvom, ljubezni in želji svoje zvesto vdane žene.

Kaj pa ve, drage naše sotrudnice, gospodične učiteljice? Zvesto nam stojite na strani pri našem trudapolnem delu. Z nami pijete kupo trpljenja. Pomilujmo vas; na vašem nežnem obrazu je videti znak trpljenja. Stopile ste z veseljem v naš stan z nadejo, dobiti tukaj sreče, zadovoljnosti, časti in mirnega veselega življenja. A kmalu ste izgubile te lepe ideale. Pri delu ste naleteli na hudo trpljenje, ki se tudi vam, čeprav ste same, ne zdi trudu primerno plačano. Upale ste pri nas dobiti veselja in zabave, ali ves dan bivati v zadehlem in prašnem šolskem prahu, vedno govoriti, kričati